

Alica Hehejřková: Rozpravanie detř školského veku. Bakalářská práce – posudek vedoucího

Autorka se rozhodla ve svém výzkumu navázat na výzkum A. Doskočilové; a jejím prostřednictvím na výzkum B. Suttona-Smitha.

Sutton-Smith v 70. letech v USA prováděl výzkum vývoje narativity u dětí ve věku 2–10 let. V knize *The folkstories of children* pak prezentoval teorii daného vývoje, ve které tvrdí, že ve věku 5–10 let děti usilují o vyprávění příběhů se zápletkou, přičemž si postupně osvojují 4 úrovně zacházení s konfliktem, reakcí na škůdce či nouzi hroící hrdinovi: 1. žádná odpověď; 2. selhání; 3. zrušení; 4. zrušení s přeměnou. (Srovnej s. 13–14.) Ve sfěře vyprávění pak jakoby toto usilování bylo pro mladší školní věk vývojově obdobné usilování o vizuálně realistické zobrazení ve sfěře kreslení.

Autorka pro svůj výzkum získala ke spolupráci z jedné pražské ZŠ 11 dívek a 12 chlapců z jedné 5. třídy a 11 dívek a 10 chlapců z jedné 9. třídy. Od každého dítěte získala jeden „vymyšlený příběh“ a jeden „zážitek, který prožili“. (Viz kapitola popisující postup výzkumu 5. Můj vlastní výzkum s. 22–27.) Přepisy všech 88 vyprávění autorka přehledně prezentuje na 27 stranách v Příloze. Rozsah empirických dat lze hodnotit jako srovnatelný s Doskočilovou a dostatečný pro danou bakalářskou práci.

Argumentaci třídění všech 88 vyprávění dle 4 úrovní zacházení s konfliktem prezentuje v kapitolách 6. Rozbor příběhů – vymyslené příběhy (s. 28–39) a 7. Rozbor příběhů – zážitky (s. 40–52). Autorka tak naplnila požadavek kontrolovatelnosti postupu při konstrukci teorie zkoumaného jevu.

Výchozí výzkumnou otázkou autorka reagovala na výsledky Doskočilové. Ta měla „vymyšlené příběhy“ od dětí z 3., 6. a 9. třídy. Při sdružení příběhů používajících 1. a 2. úroveň zacházení s konfliktem (žádná odpověď či selhání) a 3. a 4. úroveň (konflikt je zrušen či zrušen s přeměnou) získala následující podíly: 3. třída 17% : 83%; 6. třída 11% : 89%; 9. třída 7% : 93%. Dle jejích výsledků by se dalo spekulovat o tom, že vývoj popisovaný Suttonem-Smithem v zásadě probíhá před 9. rokem věku a děti ve věku 9–15 let jen potvrzují, že proběhl.

Autorka tedy chtěla jednak prozkoumat, zda se výsledky Doskočilové potvrdí. Jednak chtěla prozkoumat, jak tomu bude v případě vyprávění vlastního zážitku; o kterém se v odborné literatuře tvrdí, že je vývojově náročnější, než vyprávění vymyšleného příběhu.

Co autorka zjistila? V případě vymyšlených příběhů byly podíly textů za sdružené úrovně: 5. třída 26% : 74%; 9. třída 52% : 48%. V případě zážitků byly podíly textů za sdružené úrovně: 5. třída 48% : 52%; 9. třída 33% : 67%.

Co se týče vyprávění zážitků, dalo by se uvažovat o tom, že se jeví jako vývojově náročnější na zacházení s konfliktem než vyprávění vymyšlených příběhů. Tedy pokud: (a) srovnáme vyprávění vymyšlených příběhů a zážitků u pátáků (o 22% vyšší podíl „neschopnosti řešit konflikt“ v případě zážitků); a za (b) srovnáme vyprávění zážitků u pátáků a devátáků (o 15% vyšší podíl „schopnosti řešit konflikt“ u devátáků) – jen by se muselo uvažovat o tom, že zvládnání řešení konfliktu ve vyprávění zážitků trvá déle než 4 roky docházky na druhý stupeň ZŠ.

Celou tuto teoretickou konstrukci však podkopávají podíly za sdružené úrovně vyprávění vymyšlených příběhů u devátáků – dle těchto podílů by „schopnost řešit konflikt“ nepostrádalo 7% devátáků, jako u Doskočilové, nýbrž 52%.

Autorka pak odmítá dané překvapivé zjištění vyložit tím, že by její devátáci byli vývojově opoždění nejen vůči devátákům Doskočilové, ale i vůči pátákům ze stejné školy. A ve třech kapitolách (9. Kombinácia úrovní riešenia konfliktu vo vymyslených príbehoch a zážitkoch – s. 58–60; 10. Žánrová stylizácia – s. 61–65; 11. Otázka kvalitatívnej gradácie úrovní riešenia konfliktu – s. 66–68) se zamýšlí nad možnostmi nějakého alternativního výkladu.

Při rozboru toho, jak jednotliví žáci kombinují úrovně řešení konfliktu ve vyprávěních vymyšlených příběhů a zážitků, pak narazila nejen na případy využívání nižší úrovně v obou vyprávěních, vyšší úrovně v obou vyprávěních a na případy využívání vyšší úrovně u vymyšlených příběhů a nižší u zážitků – tedy na případy vysvětlitelné výše zmíněnou teorií vývoje schopnosti řešit konflikt ve vyprávěních vymyšlených příběhů a zážitků. Narazila však též na případy využívání nižší úrovně u vymyšlených příběhů a vyšší u zážitků. U pátáků v 9% případů a u devátáků v 29% případů. Díky těmto případům lze uvažovat o tom, že využívání úrovní řešení konfliktu nemusí být jen otázkou vývoje schopnosti, ale i otázkou osobní orientace.

Při rozboru textů z hlediska tzv. žánrové stylizace se autorka zamýšlí nad tím, že vyprávět zážitky formou výčtu dílčích zážitků charakterizujících víkend, dovolenou či pobyt na škole v přírodě je kulturně zcela legitimní způsob slovesného zobrazení zkušenosti, obdobně jako úvaha nad hodnotou dobrých a zlých zážitků. A přitom je zřejmé, že hodnocení těchto slovesných útvarů z hlediska vypracovaného pro kvalitativní/vývojovou gradaci příběhů se zápletkou není adekvátní. Škoda, že autorka spočítala tabulky jen pro kombinace žánrů ve vyprávěních vymyšlených příběhů a zážitků od jednotlivých žáků a nespočítala též korelace žánrů a úrovní řešení, aby se ukázalo, zda lze při tzv. prechodovém či nenaratívním žánru využít vyšší, 3. či 4. úroveň řešení konfliktu. Každopádně však lze ocenit, že autorka nastolila otázku vypracování hlediska pro kvalitativní/vývojovou gradaci i dalších dětmi používaných žánrů vyprávění krom příběhů se zápletkou.

Z té třetí kapitoly snad rozumím tomu, že se autorka zamýšlí nad tím, že ty 4 způsoby řešení konfliktu, jako alternativy pro volbu dle osobní orientace, nemusí být totožné s mírou literární kvality vyprávění. Nastoluje tak otázku rozpracování hlediska pro hodnocení kvalitativní/vývojové gradace příběhů se zápletkou. Když použiji příklady z kapitoly 5. Postup spracovania dát (s. 25–27), tak by to chtělo vypracovat pojmy, jimiž by bylo možné uchopit kvalitativní rozdíl mezi vyprávěním Adély N. (2. úroveň) a Dušana (4. úroveň). To prvé je vnitřně zcela konzistentní a strhující líčení tragické události – a na prožitku nic neubírá, že autorka čtenáře neinformuje, zda fiktivní hrdinka vzpomíná na smrtící útok z rukou vraha její matky na onom světě či na jednotce intenzivní péče. To druhé sice končí tím, že fiktivní hrdina osvobodí princeznu z moci draka, vezme si ji za ženu, stane se králem a navíc získá peníze na uzdravení svého dědečka – avšak to, že autor neinformuje, jak hrdina princeznu osvobodil a k čemu mu sloužily tři relikvie, které většinu příběhu získává na cestě k drakovi, vyvolává pocit rušivé nekonzistentnosti děje.

V souhrnu soudím, že autorka splnila požadavky kladené na bakalářskou práci a že její práci mohu doporučit k obhajobě.